

İSTİHBARATIN KISA TARİHİ

GÖLGE

OVUNU

AKMA

İLKİN BAŞAR ÖZAL

İstihbaratın Kısa Tarihi
GÖLGE OYUNU
İlkin Başar Özal

TİMAŞ YAYINLARI | 4774
Tarih-İnceleme-Araştırma | 103
Raf: Araştırma-Tarih

EDİTÖR
Zeynep Berktaş

KAPAK TASARIMI
Yasin Çetin

İÇ TASARIM
Tamer Turp

1. BASKI
Kasım 2019, İstanbul

ISBN

ISBN: 978-605-08-3077-4

9 786050 830774

TİMAŞ YAYINLARI
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr
timas@timas.com.tr

   timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12364

BASKI VE CİLT
Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No:3
Baha İş Merkezi A Blok Kat:2 Avcılar / İstanbul
Telefon: (0212) 412 17 77
Matbaa Sertifika No: 44451

YAYIN HAKLARI

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ VE BİLGİLENDİRME / 7

FUAYE / 9

GİRİŞ / 11

KURGU / 17

GERÇEK / 22

I- İNSAN İSTİHBARATI / 23

II- ARAÇ GEREÇ / 31

III- SİNYAL İSTİHBARATI / 36

1. PERDE

EVVEL ZAMAN İÇİNDE / 43

1. SAHNE

MEZOPOTAMYA - MISIR - ANADOLU - ORTA DOĞU / 45

2. SAHNE

HZ. MUSA VE YEŞU / 47

3. SAHNE

HZ. İSA / 50

4. SAHNE

SAVAŞ SANATI / 51

5. SAHNE

ARTHASHASTRA / 53

6. SAHNE

PERS / 55

7. SAHNE

YUNAN / 56

8. SAHNE

ROMA / 60

9. SAHNE

VATİKAN, MEKKE, KONSTANTİNOPOLİS / 69

10. SAHNE

BATI'DAN DOĞU'YA / 74

2. PERDE

TAHT / 83

1. SAHNE
DÜK, PADİŞAH, KRAL / 85
2. SAHNE
MİSYONERLER, GÖÇMENLER, KORSANLAR / 90
3. SAHNE
ELIZABETH, MARY, WALSINGHAM / 93
4. SAHNE
IVAN, RICHELIEU, CASANOVA, D'ÉON / 101

3. PERDE

GÜÇ DENGESİ / 111

1. SAHNE
AMERİKAN DEVRİMİ / 113
2. SAHNE
FRANSIZ DEVRİMİ, NAPOLYON, AVRUPA / 124
3. SAHNE
YENİ DÜNYA'DA İÇ SAVAŞ / 133
4. SAHNE
KÜRESELLEŞEN GÜÇLER / 145

4. PERDE

ŞİDDETİN YÜZYILI / 153

1. SAHNE
KORKU VE PARANOYA / 155
2. SAHNE
ŞİPERLERİN ÖTESİ / 165
3. SAHNE
İKİ SAVAŞ ARASI YILLAR / 193
4. SAHNE
II. DÜNYA SAVAŞI / 210
5. SAHNE
SOĞUK SAVAŞ / 241
6. SAHNE
"QUIS CUSTODIET İPSOS CUSTODES?" / 276

SON SÖZ / 293

SON SÖZ NİYETİNE / 295

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA / 297

KURGU

Dünyada en iyi bilinen casusluk konulu eserlerin yazarlarından bazıları bizzat istihbarat işlerine karışmış kişilerdi. Bu geleneğin ilki I. Dünya Savaşı'nda İngiliz casusu olarak görev yapan İngiliz yazar W. Somerset Maugham'dı. Almanca ve Fransızca bilen Maugham, 1915'te İngiliz gizli servisi tarafından işe alındı. Deneyimlerini 1928'de yayınlanan *Ashenden or The British Agent* adlı bir kitapta topladı. Eser, çoğu istihbarat çalışmasının sıkıcı rutin niteliğini vurguluyordu.

II. Dünya Savaşı başlarken casus geriliminin ustası Eric Ambler'dı. *A Coffin for Dimitrios* adlı romanı 1939'da yayımlandı. Casus gerilimine, yeni bir gerçekçilik ve sertlik getirmesiyle anıldı. Ambler'dan etkilenen Amerikan Alan Furst ise 1980'lerin sonunda yazmaya başladı. Romanları, II. Dünya Savaşı'ndan hemen öncesindeki ve savaş sırasındaki süreci anlatıyordu. *Dark Star* adlı eserinde kahramanı, kendi içinde sadakat çatışması yaşayan ve değiştirdiği kimliklerle parçalanmış bir ajandır.

Tüm zamanların en ünlü kurgusal casusu Ian Fleming'in James Bond karakteridir. Dünya nüfusunun yarısının bir Bond filmi gördüğü tahmin edilmektedir. Fleming, 1939'da savaş başlamadan sadece birkaç ay önce İngiliz Deniz İstihbaratı tarafından işe alındı. Gizli görevler için planlar yapmakla görevlendirildi. İlk Bond romanı *Casino Royale*, 1953'te yayınlandı. Bond, II. Dünya Savaşı'nda görev almış istihbarat ajanlarının ve komandolarının bir bileşimiydi ve ilham kaynağı da gizemli İngiliz casusu Sidney Reilly'di. Fleming 1964'te öldüğünde, James Bond kitapları 40 milyondan fazla satmıştı.

Graham Green ve John le Carré'in romanlarında ise hayal kırıklığına uğramış casuslar vardı. Hepsi de acayip ve adeta insanlıktan çıkarılmış olan bu casus karakterlerin dünyası, Soğuk Savaş'ın karşı tarafları arasındaki ahlaki denkleği vurguluyordu. II. Dünya Savaşı sırasında, Greene MI6'da çalıştı ve Kim Philby, amiri ve arkadaşıydı. Greene'nin 1958 yayınlanan *Our Man in Havana* adlı romanında casusluğu anlamsız ama trajik ve acımasız bir oyun olarak sundu.

İngilizlerin MI5 ve MI6 teşkilatlarının eski istihbarat ajanı David Cornwell de yazdığı romanlarla ünlüydü. *The Spy Who Came In From the Cold* adlı romanında Doğu Alman istihbarat şefini etkisiz kılmak için ayrıntılı bir plan hazırlayan Berlin'deki İngiliz istasyon şefi Alec Leamas'a hayat verdi. *Tinker, Tailor, Soldier, Spy* romanında ise emekli bir karşı istihbarat ajanı olan George Smiley, teşkilattaki bir köstebeği bulmak için geri döner. Aradığı hainin yakın arkadaşı Bill Haydon olduğunu gördüğünde hayal kırıklığına uğrar. Haydon karakteri, İngiliz haberalma saflarında üst makamlara çıkmış Rus casusu Kim Philby'e dayanmaktadır. Romanları ile ünlü olan David Cornwell'i bütün dünya, takma adıyla tanımaktadır: John le Carré.

Casusluğun teknik dünyasında, insanın yaratıcılığı, yazarların hayal gücünü aşmaktadır. Casuslar, kitaplarda olduğu gibi

John le Carré

sinemada da güçlü bir varlık olmuştur, ancak filmler casus hikâyelerinin fantastik unsurlarını gizli dünyanın gerçekçi bir psikolojik tasviri üzerine itme eğilimindedir. Romanların karanlık, soğuk figürlerine karşı, fantastik araç gereçlere sahip bir aksiyon kahramanı sunan Bond filmlerini düşünün.

James Bond karakteri sinemaya aktarıldıktan sonra bir fenomene dönüştü. Lüks arabalara binen, pahalı saatler kullanan, takım elbiseleri en ünlü markalardan alınmış, her türlü yemek ve içki kültürüne sahip bir İngiliz ajanı olan Bond, çift sıfırlı ajanların arasında yer almaktadır. 007 kodlu Bond, diğer çift sıfırlılar gibi öldürme yetkisine sahiptir. Bir başka deyişle dünyanın herhangi bir yerinde, iletişim kurmadığı bir durumda karşısındaki rakibini İngiltere'nin çıkarına öldürebilmektedir. Ancak artık bu kodun önemi kalmadı çünkü kulağındaki alıcı-verici ile İstanbul'da örtülü operasyon sırasında Londra'daki MI6 yöneticisi M ile görüşebilmektedir. Ne olursa olsun hizmetine sunulan inanılmaz casusluk araçlarıyla, "Adım, Bond. James Bond." repliğiyle ve kendine has müziği ile tam 25 James Bond filmi çevrildi. 26.'sı da yolda. Beş aktör eskiten James Bond karakteri, altıncısı ile yoluna devam ediyor ve insanları istihbarat dünyasının parçası yapmayı da sürdürüyor.

Mission Impossible dizisi de Bond karakteri kadar ünlü olan diğer bir fenomendir.⁴ Ancak burada bir casus değil, bir ekip inanılmaz örtülü operasyonları başarmaktadır. İstihbarat dünyasının ünlü mottolarından birini ölümsüzleştirmiştir: "Her zaman olduğu gibi, siz veya herhangi bir ekip elemanınız yakalandığı veya öldürüldüğü takdirde, eylemlerinizi hakkındaki bilgimiz olduğuna reddedeceğiz." Bu aslında casusluk ortaya çıktığından beri bütün elemanların karşı karşıya olduğu ve kabullendiği bir durumdur.

"Jason Bourne" karakterinin 5 filmi ve Luc Besson imzalı "Nikita" ise gizemli dünyanın başka bir boyutunu ortaya koymaktadır.

4 1966 yılında ilk defa televizyonda görüldü, 1980'lerde yeniden dizi olarak yayınlandı, şu ana dek de 6 kez beyaz perde de kendine yer buldu.

Dil, kültür, silah, davranış eğitimi almış olan insanların nasıl gizli servislerin örtülü operasyonlarında birer sızma ve öldürme uzmanına dönüştüğünü anlatmaktadır. İster vatansever olsunlar ister toplumun dışladığı bireyler olsunlar, hemen herkesin birer saha elemanı olarak kullanabileceği gösterilmektedir.

“*Wise Guy*” dizisi bir FBI ajanının nasıl çift taraflı ajana⁵ dönüştüğünü, “*Bridge of Spies*” casus takasının nasıl gerçekleştiğini, “*Conspiracy Theory*” CIA'nin devlet içinde devlet olarak nasıl çalıştığını, “*Charlie Wilson's War*” örtülü operasyonlar için nasıl para bulunduğunu, “*True Lies*” casusun gölgeler dünyasındaki ile bizim dünyamızdaki kimlikleri arasındaki farkı, “*Mile 22*” ise müttefik teşkilatlar birbiriyle uğraşırken asıl rakiplerinin bu durumdan nasıl faydalandığını ortaya koyan çalışmalardır. “*The Man from U.N.C.L.E.*” rakip istihbarat teşkilatlarının birlikte çalışmasına ve “*The Sum of All Fears*” ve “*Soldier*” filmleri de bir dünya savaşına son vermek uğruna bir casusun ülkesinin bilgilerini karşı tarafa vermekten çekinmeyeceğine örnek olarak gösterilebilir. “*No Way Out*” ise uykudaki ajanların⁶ dünyasını gözler önüne sererken yıllarca süren sabırlı bir bekleyiş sonrası bir ajanın neler yapabileceğini anlatmaktadır. “*Vatanım Sensin*” dizisi de üç taraflı ajanların⁷ neleri başarabileceklerini göstermektedir. “*Person of Interest*” dizisi ve “*Public Enemy*” filmi de gözetleme ve gözlem faaliyetlerinin geldiği noktayı vurgulamaktadırlar.

Son dönemde geleceğin (belki de günümüzün) gözetleme ve istihbarat elde etme etkinlikleri üzerine çekilmiş olan en korkutucu filmin “*Eagle Eye*” olduğu söylenebilir. Gözetlemeyi yapan

5 Çift taraflı ajan, istihbarat sağlaması gereken rakip ülke tarafından deşifre edildikten sonra kendi ülkesinin bilgilerini rakip ülkeye vermeye başlayan ajandır.

6 Uyuyan/Uykudaki bir ajan, hedef ülke veya kuruluşa acil bir görev üstlenmek için değil, aktive edilmesi durumunda potansiyel bir varlık olarak hareket etmek üzere yerleştirilmiş bir casustur.

7 Üç taraflı ajan, A ülkesinin casusu olarak çalıştığı B ülkesi tarafından deşifre edilip kullanılırken aslında A ülkesine sadık kalan ajandır. Genelde rakip devleti kandırmak için bazı ajanlar bilinçli olarak deşifre edilirler.

bir yapay zekadır. Sonlandırılacağını öğrendiğinde bir yandan toplumun bütün fertlerini bir uyuyan ajan olarak kullanmaya başlar diğer yandan ise kendini kontrol edenlere yanlış bilgiler vererek olayları olduğundan farklı gösterir.

İstihbarat dünyası ile ilgili filmler, diziler, kitaplar aslında birer gerçek dayanak noktasına sahiptirler. Fakat casusların dünyasındaki “gerçek” ile beyaz perde, sarı sayfalar ya da televizyonun dünyasındaki “gerçek” arasında fark olduğu anlaşılmaktadır. Bir casus kurgu ile gerçek arasındaki bu farkı şöyle dile getirmektedir: “Eğer James Bond gibi yaşasaydık, bir gün içinde ortadan kaldırılırdık.”

GERÇEK

Casusluğun izini sürmek aslında gölgeler dünyasına girip karanlıkta el yordamıyla bir şeyler bulmaya benzer. Işığın yansımadağı hiçbir şeyi gözlerimiz göremez, casusların dünyasında ise ışığın yeri yoktur. İstihbarat konusunda çalışan tarihçilerin sorunu, “iyi” bir casusluğun arkasında çok az iz bırakmasıdır. Eğer bir casus hakkında yazacak çok şey buluyorsanız işini doğru yapmamıştır ve eğer örtülü bir etkinlik ya da gizli bir harekât ile ilgili elinize yoğun bir veritabanı geçmişse bilin ki başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bir harekâtı gerçekleştirenler de hedef alınanlar da kısacası bir casusluk olayındaki her iki taraf da bir konuda birleşirler: yaşananların kamuoyunun bilgisinden uzak tutulması. Ajanlar sırlarının bilinmesini istemezler, hedeflerindekiyelerinin de mutlaka saklayacak bir şeyleri vardır. Bir başka deyişle; bir istihbaratın varlığının ifşa edilmemesi olayda rol alanlar için tartışılmaz bir zorunluluktur. Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile ilgilenenlerin önüne gizliliğı kaldırılmış yeni belgelerden oluşan adeta bir dağ yığıldı. Aralarına dalınca inanılmaz bir gerçekle yüzyüze gelindi. Yayınlanan kayıtlardaki ulusal güvenlik kısıtlamaları, çok hassas sırları saklamaktan çok; başarısız harekâtları, yetersizlikleri ya da açgözlülük ve hırs gibi insani zaafı ortbas etmek için kullanılmıştı.

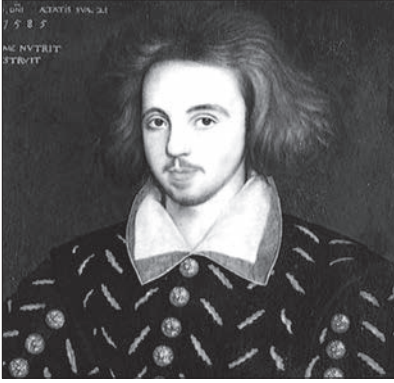
I İNSAN İSTİHBARATI

İnsan istihbaratı,⁸ belirlenen hedefe sızarak hakkında bilgi toplama ve amaçlarını tespit etmek için bireylerin kullanılmasına dayanır. Açık insan istihbaratı devlet görevlilerinin özellikle de diplomatların ve ataşelerin yabancı ülkelerde yaptıkları faaliyetleri kapsamaktadır. Örtülü/gizli insan istihbaratı ise casusların çalışmalarıdır. Zor olan, uygun elemanların tespiti, yetiştirilmesi ve kontrolüdür. Teknik alandaki bütün gelişmelere rağmen insan istihbaratı bilgi toplama açısından vazgeçilmez kabul edilmektedir. Bir insanı casus olmaya iten beş faktör görünmektedir: Para, ideoloji, uzlaşma imkânı yaratmak, ego ve uğradığı şantaj. Nedeni ne olursa olsun, hangi açıdan bakılırsa bakılınsın gerçek casusların kurgusal karakterlerden çok farklı ve tehlikeli bir hayatları vardır. Tarihte birçok örnekleri ile karşılaşmak mümkündür.

Rose Greenhow, Amerikan İç Savaşı sırasında etkinlik gösteren Güney sempatizanıydı. Vali John Letcher'in casusluk çemberine alındı. Güneydeki 'gizli hat' boyunca geniş arkadaş ağını ve bağlantılarını kullanarak elde ettiği istihbarat Güney Ordusu'nun 1861'de Bull Run Muharebesi'ni kazanmasına yardımcı oldu. Ancak Pinkerton tarafından tutuklandı.

Harriet Tubman ise köle olarak doğmuş fakat kaçarak kurtulmuş Kuzey için çalışan bir casustu. Köleleri kurtarmak ve onları kuzeye taşımak için çalıştı. Elde ettiği istihbarat ile 1863'te Combahee'de 750 köleyi kurtardı. Kuzey için çalışanlar arasında bir dedektiflik bürosu sahibi olan Allan Pinkerton da bulunuyordu. Adamları istihbarat toplama, karşı istihbarat yayma, casusları tespit ve yakalama faaliyetlerinde çalıştılar. Elizabeth Van Lew de kuzeylilerin "Richmond Leydisi" ya da "Deli Bet" olarak anıldıkları bir casustu. Bir casus ağı kurmak için sosyal bağlantılarını

8 İnsan istihbaratı ya da insani istihbarat, "human intelligence" karşılığı kullanılan ve "humint/HUMINT" kısaltmasıyla anılan bilgi toplama yöntemidir.

Christopher Marlowe

Daniel Defoe

kullandı. Kuryeleri, elde edilen istihbaratı Kuzey'e iletiler. Lincoln kendisine şahsen: “*Bana Richmond'dan savaş sırasında edinilen en değerli bilgiyi gönderdin.*” diyerek iltifat etti.

Edebiyat alanında etkinlik gösterenler arasında da casuslara rastlamak mümkündür. Christopher Marlowe (1564-1593), Shakespeare'in çağdaşı bir oyun yazarıydı. I. Elizabeth'in istihbarat servisi şefi Sir Francis Walsingham tarafından Cambridge'de bir lisans öğrencisi olarak işe alındı. Gizli görevi Kraliçe'ye komplo düşünen Katoliklerin arasına sızdırmaktı. Bıçaklanarak öldürüldü. Robinson Crusoe, Moll Flanders ve Albay Jack gibi eserlerin yaratıcısı Daniel Defoe (1660-1731) 1704 yılında Robert Harley için ajan ve propagandacı olarak çalışmaya başladı. İskoçya ile Birlik Yasası'ndan önce ve sonra kusursuz bir casus rolü üstlendi. Kazandığı güvenle, rakipsiz bir istihbarat ağı kurdu, yeni karşı istihbarat yöntemleri geliştirdi ve hepsinden önemlisi dürüst raporlar yazdı. Hayatı boyunca 100 kitap yazmış olan John Buchan (1875-1940) 1916'da İngiliz Ordusu İstihbarat Birliği'ne katıldı. Basın ilişkileri ve harici propaganda konusunda uzmanlaştı. Enformasyon Bakanlığı'nda istihbarat direktörü oldu. W. Somerset Maugham (1874-1965) gerçek ile kurguyu bulanıklaştıran yazar olarak anılmaktadır. 1915'te İngiliz istihbaratı tarafından ajanlarla başa çıkmak için kıta Avrupa'sına gönderildiği zaman başarılı bir yazardı. 1917'de Bolşevik Devrimi'ni durdurmak için Rusya'ya

John Buchan

W.Somerset Maugham

gitti ama geç kalmıştı. Katıldığı bir toplantı sırasında sarf ettiği “Her zaman casusluk ve karşı casusluk olacak, kendinizi buna göre hazırlayın.” sözünü unutanlar bedelini pahalıya ödediler.

Bilim insanları arasındaki casuslar arasında Klaus Fuchs ismi ayrı bir yere sahiptir. 1911’de Almanya’da doğdu. Komünist eğilimleri nedeniyle Almanya’dan kaçtı. 1930’larda İngiltere’de lisansüstü çalışma yaptı. 1941’de İngiliz atom projesi üzerinde çalışmaya başladı. Bu sırada proje sırlarını Sovyetler’e aktarmaya başladı. 1943’te Columbia Üniversitesi’ndeki Manhattan Projesi çalışmalarına katıldı. İngiltere’de tutuklandı, casusluk yapmaktan suçlu bulundu ve hapsedildi. 1959’da serbest bırakılınca Doğu Almanya’ya taşındı. Nazi karşıtı öğrenciden Sovyet nükleer casusluğuna evrilen hayatı 1988’de son buldu. Mahkemesi sırasında sarf ettiği sözlerle hatırlanmaktadır: *“Bombayı Moskova ile paylaşmanın neden Batı’nın ilgi alanına girdiğini anlayamadım. Sırları Moskova’ya aktararak suçlu bir şey*

Klaus Fuchs

Guy Burgess

Anthony Blunt

yaptığımı hiç düşünmedim. Yapmamam benim için daha kötü bir ihmâl gibi görünüyordu.”

Casus dünyasının en efsanevi isimleri birbirlerine sıkı sıkıya bağlı beş Cambridge mezunuydu. Sovyetler Birliği için çalıştılar. Birkaç nedenden ötürü istisnai bir durumdaydılar. Bağımsız çalışsalar da birbirlerinin kimliklerini biliyorlardı. II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş gibi kritik süreçte casusluk yaptılar. Her biri hükümetin farklı bölümlerinde çalıştığı için elde ettikleri eşsiz istihbarat, birbirini tamamladı. Kim Philby (1912-88), kariyerinin çoğunu, İngiliz istihbarat servisi MI6 için çalışarak geçirdi. Donald Maclean (1913-83) Dışişleri'nde atom ve askerî

John Cairncross

konularda çalışarak başarılı bir kariyere sahipti. Guy Burgess (1911-63) MI6, Dışişleri Ofisi, Londra ve ardından Washington'daki İngiliz Elçiliği'nde mesai yaptı. Anthony Blunt (1907-83), kendini II. Dünya Savaşı sırasında görev aldığı MI5'te, Alman casusluk faaliyetlerinin durdurulmasına adadı. Son üye, savaş sırasında bir yılını ünlü kod kırma tesisi Bletchley Park'ta geçiren John Cairncross'du (1913-95). Beşi de esasen asıl belgeler veya belgelerin fotoğrafları şeklinde

şasırtıcı miktarda malzemeyi aktardılar. Sovyet istihbaratı bile başlangıçta eline geçenlerin gerçek olduğuna inanmadı.

Julius (1918–53) ve Ethel (1915–53) Rosenberg SSCB'ye sağladıkları istihbaratın değeri veya miktarı nedeniyle çok fazla ün kazanan ancak casusluk nedeniyle Amerika Birleşik Devletleri'nde idam edilmiş bir çiftti. Julius Rosenberg, 1940'ta ABD ordusuna katıldı, ancak birkaç yıl sonra Komünist Parti'ye üyeliği nedeniyle ihraç edildi. Bu arada, Sovyet istihbaratı tarafından işe alındı. Karısı Ethel'in erkek kardeşi olan David Greenglass süper gizli atom bombası imal programı olan Manhattan Projesi'ne görevlendirilince Rosenberglar tarafından işe alındı. Sovyetler'e ayrıntılı tasarımlar iletilmesi böylece mümkün oldu. Klaus Fuchs, yakalandıktan sonra verdiği ifadelerle FBI'a Rosenberg'lerin kimliklerini keşfetme imkânı sağladı. Greenglass'a ulaşan FBI, Julius ve Ethel faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi elde etti. 1953'te her ikisi de idam edildi. Greenglass'ın 1951'deki tanık ifadesi nihayet Temmuz 2015'te piyasaya sürüldüğünde, Ethel Rosenberg'in Sovyet ajanlarına atomik sırların tesliminde yer almasından hiç bahsetmediğini ortaya koydu. Üstelik Julius'un atom casusluğu ile ilgisi olduğu da tam olarak kanıtlanamıyordu.

John Vassall, II. Dünya Savaşı'nın çoğunu İngiltere Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde fotoğrafçı olarak geçirdi. Savaştan sonra kâtip olarak bir dizi belgeye erişim sağlayan idari bir pozisyona getirildi.

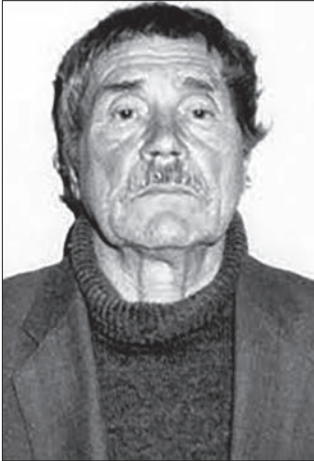

John Vassall

1952'de Moskova'daki İngiliz Elçiliği'nde görev aldı. Büyük bir problemi vardı: eşcinseldi. Bu problemdi çünkü öğrenildiğinde sadece güvenlik yetkisini değil, işini de kaybederdi.

Korunmasız hedefleri tespit etmekte usta olan Sovyet istihbarat uzmanları Vassall'ın eşcinselliğini bir fırsat olarak gördüler. 1954'te, Vassall bir partiye davet edildi, çok miktarda alkol verildi ve uygunsuz fotoğrafları çekildi. Kısa bir süre sonra Vassall'a fotoğraflar gösterildi ve Sovyet istihbaratına çalışmak için şantaj yapıldı. Bu ideolojik bir dönüşüm değildi. Sovyetler Birliği'ne sevgisi yoktu, ancak bir köşeye sıkıştırıldığı için Sovyetler'e İngiliz askerî meseleleri hakkında çeşitli istihbaratlar vermeye başladı. 1956'da Londra'ya döndü ve istihbaratını KGB'ye aktarmaya devam etti.

Aldrich Ames ise parasal zaafına yenik düşmüş bir CIA görevlisiydi. CIA operasyonlarının ve SSCB'ye karşı çalışan casusların ayrıntılarına ulaşabileceği bir görevi vardı. 1985'te Sovyetler ile iletişime geçerek para karşılığında casusluk yapmaya gönüllü oldu. Çok geçmeden, Sovyetler Birliği'ndeki ABD casusları ortadan kalkmaya başladı. Sovyetler tarafından ödemeler devam ettikçe Ames'in sağladığı bilgi akışı da devam etti. İhaneti, 1994 yılında ortaya çıktı.

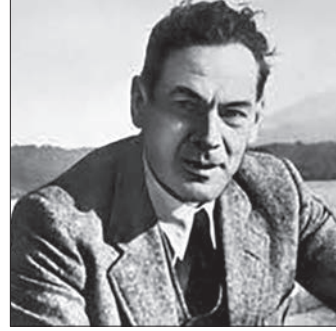

Vasili Mitrokhin

Vasili Mitrokhin ise rejimden beklediğini bulamadığı için SSCB karşıtı çalışan bir ajandı. 1948'de Sovyet istihbarat servisine alınmış, Avusturya ve Orta Doğu'da görev yapmış bir KGB görevlisiydi. Bürokrasinin küçük bir eleştirisi aktif hizmet kariyerine son verdi. KGB arşivlerine gönderildi. Burada rejimin söylemi ile eylemleri arasındaki farkı gördü. 1968'de Çekoslovakya'daki Prag Baharı'nın bastırılması sistemin reform yapamadığı konusunda

Melita Norwood

Richard Sorge

Mitrokhin'i ikna etti. Kendi arşivini derlemeye başladı. 1972'den 1984'teki emekliliğine kadar kaçırdığı notlar Sovyet gizli servisinin küresel bir tarihiydi. Arşiv, SSCB'nin çöküşüne kadar saklı kaldı. Daha sonra İngiliz istihbarat subaylarıyla birlikte bu arşiv üzerinde çalışan Mitrokhin, KGB'nin ve SSCB'nin en karanlık sırlarının ayrıntılı olarak ortaya çıkarılmasını sağladı.

Melita Norwood ise Mitrokhin gibi düşünmüyordu. SSCB ideolojisine olan hayranlığı KGB'ye nükleer sırları iletmesini sağladı. Bu İngiliz devlet memuru, KGB tarafından "kararlı, güvenilir ve disiplinli bir ajan" olarak nitelendirdi ve Kızıl Bayrak Nişanı'nı aldı. Mitrokhin'in arşivi sayesinde deşifre edilmişti ama İngilizler Norwood'u açığa çıkarmadılar, kendisine fark ettirmeden yanlış istihbarat vermesini sağladılar. Hatta emekli olmasına bile engel olmadılar. Norwood, 93 yaşındaki ölümüne kadar davasına bağlı kaldı.

Richard Sorge, 1895'te Rusya'da doğdu, Almanya'da büyüdü ve I. Dünya Savaşı sırasında Alman ordusunda görev yaptı. Savaştan sonra doktora yaparken kararlı bir Marksist oldu. Doğal bir casustu. 1929'da Sovyet askerî istihbaratına alındı. Geçmişî kendisine ideal bir kılıf sundu: bir Alman gazeteci. Önce Avrupa'ya gönderildi. 1933'te ise Japonya'ya gönderildi. Alman gazeteci olarak gizlenen Sorge her iki yerde de bir casus ağı kurmaya başladı. Japon Hükümeti'nde ve Alman Büyükelçiliği'nde mükemmel kaynaklar elde etti. Bunların arasında Alman Büyükelçisi'nin

Noor Inayat Han

Virginia Hall

baştan çıkardığı karısı da bulunmaktaydı. SSCB'yi, Barbarossa Operasyonu olarak adlandırılacak Alman saldırısı hakkında çok önceden uyardı. Maalesef Sorge, Stalin'in paranoyasına takıldı. 1941'de Japonya'da tutuklandı ve 1944'te asıldı. Yıllar sonra, SSCB'nin kahramanı olarak resmen tanındı.

Madeline kod adlı Noor Inayat Khan, II. Dünya Savaşı sırasında işgal altındaki Fransa'ya gönderilen SOE'nin ilk kadın radyo operatörüydü. 1943'te göreve başlamasından kısa bir süre sonra görev aldığı Prosper ağı Almanlar tarafından çözüldü. Ancak geri çevrilemeyen Noor, hayatta kalan hücreleri sorgulamak ve istihbaratlarını Londra'ya iletmek için Paris'te dolaşmaya devam etti. Londra'ya dönme davetlerini reddetti. Yakalanmasının ardından her türlü işkenceye maruz kaldı ama konuşmadı. 1944 yılında diğer üç SOE operatörü olan Yolande Beekman, Eliane Plewman ve Madeleine Damerment ile birlikte vurularak öldürüldü. Heykeli Londra'daki Gordon Square Garden'da bulunmaktadır.

Virginia Hall, II. Dünya Savaşı başladığında Paris'teydi. Fransız ordusunda kadın ambulans şoförü olarak çalıştı. Dunkirk Tahliyesi ile İngiltere'ye geçti. İngiliz istihbaratının Fransa bölümünün baş asistanı Vera Atkins ile bir araya geldi ve kendisini yetenekleri konusunda ikna etti. Bir radyo operatörü olarak eğitim gördü. Daha sonra Amerikan istihbaratına transfer oldu. Fransa'da direniş ağıları kurup Nazilere karşı sabotajları yönetti. Savaştan sonra CIA için çalıştı.

1966'da emekli oldu. ABD'de Seçkin Hizmet Haçı'nı alan tek sivil kadındı. Ve bütün bunları uçaktan atlarken sırt çantasında taşıdığı ve Cuthbert adını verdiği, vazgeçilmez dostu protez bacağı ile başardı.

Arthur Conolly henüz 22 yaşındayken 19. yüzyıl Rusya'sının Hindistan'a yönelik politikasını incelemek için işe alındı. Hindistan'a yaptığı yolculuk esnasında kılıktan kılığa girdi. Bir Fransız tüccarının kimliği ile yola çıktı ama İran'da Meşhed şehrini gözetlerken bir şifacıydı. Herat'tan Kandahar'a kadar din adamlarından oluşan bir grup içerisinde gizlendi. 4.000 kilometrelik yolculuğu sırasında, Rus birliklerinin ve tüccarlarının Hindistan'a doğru ilerlemesi ile ilgili paha biçilmez istihbarat topladı. 1842'de, Buhara'da tutsak tutulan Tëğmen Albay Stoddart'ı kurtarma görevinde bulundu. Ancak yakalandı. Her ikisi de casusluktan suçlu bulunup idam edildi ama ilk önce kendi mezarlarını kazmak zorunda kaldılar.

Arthur Conolly

II

ARAÇ GEREÇ

Casusların kullandığı araç gereç denilince akla ilk önce James Bond'un adı gelir. Elbiseleri yanmaz kumaştan yapılmıştır. Ayakkabılarının burnunda bıçak bulunur, topuğunun içindeki plastik patlayıcı ayakkabı bağcıkları görünümündeki füyyeler ile bir araya geldiğinde bomba olur. Saatindeki lazer kesici ile çelik tel, diğer kolundaki öldürücü ve bayıltıcı ok atan künye ile bütünlük içindedir. Arabası, Austin Martin ya da BMW, ısı güdümlü füzelere, makineli tüfeklere, patlamayan lastiklere, yanmayan boyaya, kırılmayan camlara sahiptir. Hatta bir keresinde kullandığı Lotus Esprit V8, denizaltıya bile dönüşür. Bond, bütün bu

araç gereci MI6 içerisindeki özel bir üretim biriminin başındaki Q kodlu arkadaşından edinir. Filmlerde kullanılan bu fantastik araçlara gerçek casusların sahip olmadığı kesindir, en azından şimdilik. Ama casusların hiç araç gerece sahip olmadığını da söylemek yanlış olur. Bugüne kadar sahada casuslara ilginç bazı aletler yardımcı olmuştur.

Casusluk dünyasının gösterdiği yaratıcılık sınır tanımadığını II. Dünya Savaşı'nda gösterdi. Winston Churchill, 1940 yılında "Avrupa'yı alevlendirmek" için Özel Harekât İdaresi'ni (SOE) kurdu. SOE operatörleri işgal altındaki Avrupa'da gizlice çalıştı, istihbarat topladılar, direniş ağıları yarattılar ve sabotaj operasyonları başlattılar. SOE mühendisleri kömür, kütük, sabun ve şarap şişeleri şeklinde gizlenmiş bombalar ile, bubi tuzakları tasarladılar. Ayrıca sıçan bombaları yaptılar: plastik patlayıcılarla dolu ölü sıçanlar. Fikir, onları demiryollarına ve fabrikalara dağıtmaktı. Patlayacakları fırınlara ya da kazanlara atılarak bertaraf edilmeleri umuluyordu. İlk teslimat ele geçirildiği için asla kullanılamadılar. Ancak Naziler, benzer sabotaj tehditlerine karşı tedbir almak zorunda kaldıklarından çok fazla zaman ve enerji harcadılar.

II. Dünya Savaşı sırasında, tüm tarafların düşman hatlarının arkasına hapsolmuş askerlerinin ve ve casuslarının serbest kalmalarını sağlamak için kaçış araç-gereçleri tasarlaması gerekiyordu. İngiltere'nin buluşu düğme pusuladır. MI9 için çalışan Christopher Hutton tarafından bir model icat edildi. Düğmelerinin arkasına gizlenmiş olan kapak yanlış şekilde açıldığında, fark eden Naziler onu sökmeye kalkarlarsa daha da sıkışmasına neden

Ayakkabının topuğuna yerleştirilen
ve algıladığı her türlü sesi
yayınlayan dinleme cihazı

Minox kamera

olurlardı. Düğme pusulalar, savaş esirlerine ve hattın arkasında kalması muhtemel personele gizlice ulaştırıldı. 1942’de kano kullanarak Fransa’da, Bordo Limanı’nın Gironde Halici’ni mayınlayan “Blondie” Hasler’in komando ekibinden iki kişi düğme pusulaları kullanarak Fransa’dan İspanya’ya geçip İngiltere’ye ulaşmayı başardılar.

KGB’nin casusluk oyununda attığı önemli bir adım bir ayakkabının topuğuna yerleştirilen ve algıladığı her türlü sesi yayınlayan dinleme cihazıydı. Elçilikleri dinlemek, Soğuk Savaşta yaşanan casusluk oyununun bir parçasıydı. Bunun için “böcek” denilen dinleme cihazları kullanılırdı. Moskova’daki Batılı devletlerin elçilikleri bundan nasibini almaktaydı. Hatta İngilizler Londra’da dinlendiler ve soyuldular. Hassas bölgeler böylece düzenli olarak kontrolden geçirilerek böceklerden temizlendi. 1960’larda Sovyetlerin KGB’si ve Romanya’nın Securitate teşkilatı, birlikte bir fikir ürettiler. Böceklerin keşfedilmesini önlemenin en iyi yolunun, taramaların gerçekleştiği sırada orada bulunmamaları olduğuna karar verildi. Böylece bir ayakkabının topuğuna yerleştirilebilen bir böcek geliştirdiler. Neden ayakkabı diye bir soru sorulabilir. Sebebi çok basitti. Diplomatların ayakkabıları çoğunlukla Batı’dan gönderilirdi. Bunları yolda ele geçiren KGB ve Securitate, böcekleri yerleştirdi. Böylece verici haline gelen ayakkabı, belli bir alandaki sesleri bir menzil içerisindeki alıcının dinleyeceği şekilde yayınladı. ABD’nin Çekoslovakya Büyükelçiliği’ne bu şekilde

yerleştirilen bir tanesi Washington tarafından da doğrulandı. Bunlardan kaç tanesi hangi elçiliklere yerleştirildi sorusunun yanıtı ise asla bilenemeyecek.

ABD'nin Sovyetler Birliği Büyükelçisi Averill Harriman, huzuruna kabul ettiği Sovyet gençlik delegasyonu tarafından kendisine verilen tahtadan oyulmuş büyük bir ABD armasını kabul etti. Güvenlik uzmanları yanlış bir şey tespit etmedikleri için Sovyet ev sahiplerinden aldığı hediyeyi çalışma odasına astı. Aslında arma, Leon Theremin tarafından tasarlanan çok karmaşık bir böcek içeriyordu. Böceğin özelliği hiçbir iç güç kaynağına ihtiyaç duymamasıydı. Sadece elçilik dışındaki bir minibüsten gönderilen belli bir radyo frekansı tarafından hedeflendiğinde yayına geçiyordu. Bu da bulunduğu yerde yıllarca kalabileceği anlamına geliyordu. Keşfedilene kadar ABD Büyükelçilerine kulak misafiri oldu.

'Bulgar şemsiyesi', ürkütücü suikast araçlarından biridir. Bulgar gizli servisi ve KGB tarafından geliştirildi. Aslında şemsiyenin ana gövdesinde havalı bir tüfek vardı. Çok kısa mesafeden saçmaları hedefe yöneltecek pnömatik bir ateşleme mekanizması bulunuyordu. Bunlardan biri 1978'de Londra'da Bulgar muhalif Georgi Markov'a suikast yapmak için kullanıldı. Zehirlenen Markov dört gün sonra öldü. Bu yöntem, aynı yıl Paris'te başka bir muhalif olan Vladimir Kostov'a karşı tekrar kullanıldı ama Kostov kurtuldu.

Bulgar şemsiyesi